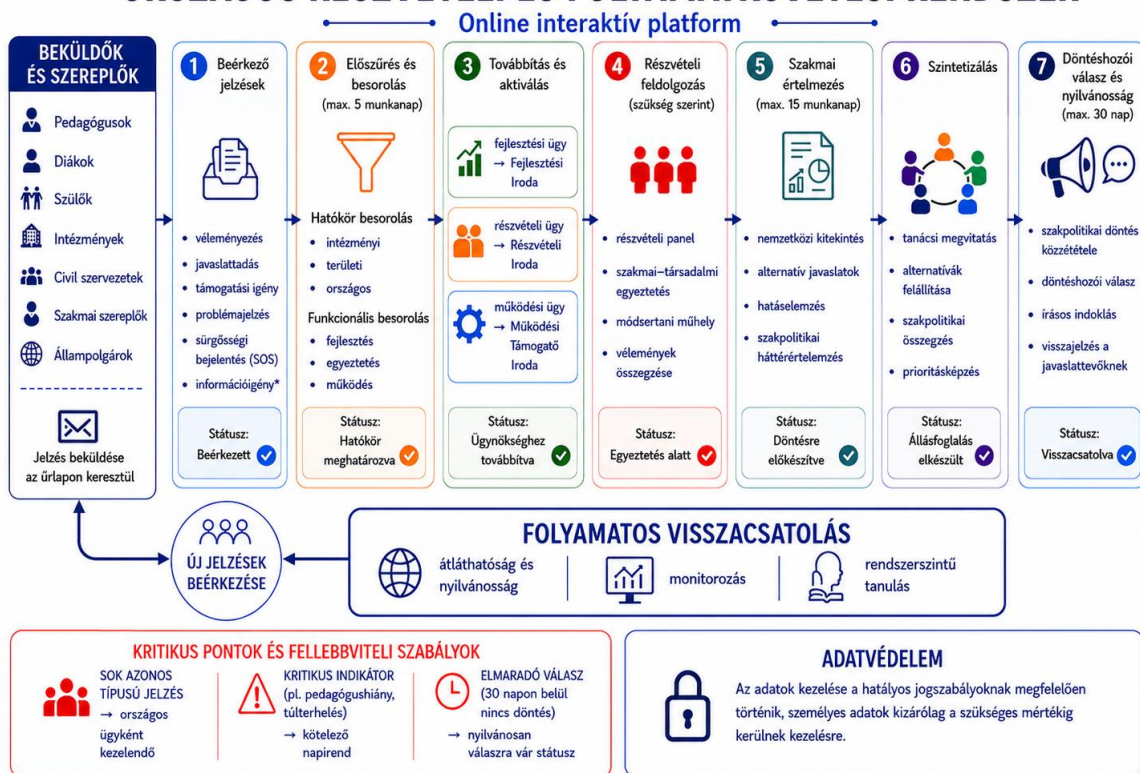

Semmit rólunk nélkülünk!

Részvételi oktatáskormányzás

ORSZÁGOS RÉSZVÉTELI ÉS FOLYAMATKÖVETÉSI RENDSZER

* MI-támogatott információadás: jogszabályi eligazítás, eljárási tájékoztatás, módszertani ajánlás, képzési lehetőségekhez kapcsolódás stb.

⌚ Időhatár a maximális ügyintézési határidő.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ¹

Az Oktatói Hálózat, a Civil Közoktatási Platformmal és a Tanítanék Mozgalommal együtt 2024 júniusában elindított egy [együttgondolkodási folyamatot](#) arról, hogyan lehet az érintettek és a szakértők részvételét biztosítani az oktatás módját, tartalmát meghatározó döntések előkészítésében országos, települési és intézményi szinten. A [Semmit róunk nélkülünk!](#) projekt keretében civil, szakmai és szakszervezetek, valamint önkormányzatok tagjainak részvételével dolgoztunk ki javaslatcsomagokat. Az alábbiakban az országos rendszerre vonatkozó javaslatainkat mutatjuk be, az iskolákra és a felsőoktatási intézményekre fókuszáló ajánlásokat később publikáljuk.

Javaslataink egy tanulóképes részvételi oktatáskormányzás kialakítására vonatkoznak. Az általunk javasolt országos részvételi rendszernek és specifikációjának négy kulcsfontosságú eleme van.

1. Országos oktatáspolitikai részvételi testület

A részvételi rendszer „feje” egy autonóm, deliberatív testület. Működésének célja széles körűen, az érintettek részvételével megvitatott, szakmailag megalapozott ajánlások kidolgozása és nyilvánosságra hozatala. Sajátos, innovatív munkamódszereket alkalmaz. Feladata az oktatás fejlesztési irányaira és működésére vonatkozó, rendszerszintű szakpolitikai megoldási lehetőségek megfogalmazása.

2. Online részvételi platform

Egy nyilvános digitális platform, amely felületet biztosít a szakmai és társadalmi egyeztetések, viták lebonyolításához. Gyűjti és rendszerezi az oktatási rendszerből érkező problémákat és javaslatokat. A rendszer láthatóvá teszi a kezdeményezéseket és az általuk generált folyamatokat, ezáltal megszünteti a „feketelyuk-effektust”.

3. A rendszer folyamatos működését biztosító szervezeti egység

Különböző működőképességet biztosító szervezeti megoldások lehetségesek: titkárság, iroda, műhely, esetleg ügynökség, attól függően, hogy pontosan milyen funkciók ellátását, milyen aktivitást, és milyen mélységű részvételiséget tételezünk fel.

4. Kormányzati döntéshozatal és visszacsatolás

A döntés joga természetesen mindenképpen a demokratikusan felhatalmazott kormányzatnál marad. Ugyanakkor a döntéshozóknak a beérkező javaslatokra érdemi, szakmailag alátámasztott választ kell adniuk, amely nyilvánosan követhető. Ez biztosítja a döntések átláthatóságát és elszámoltathatóságát – az oktatási rendszer folyamatos fejlődését és hosszú távú fenntarthatóságát.

Mielőtt javaslatot teszünk a részvételi rendszer elemeire és a rendszer kiépítéséhez szükséges első lépésekre, összefoglaljuk az általunk követett alapelvek mentén a korábbi konzultatív tanácsok rendszerével, az egyeztetések módjával és a részvétel jelenlegi gyakorlatával kapcsolatos megoldandó problémákat. Javaslataink melléklete az itt felvázolt rendszerrel kompatibilis szakértői javaslatcsomag.

¹ A projektvezetője Pásztor Erzsébet. Kérdés esetén reszvetelproject25@gmail.com e-mailen érhető el.

Bevezető

Oktatással és kutatással foglalkozó szervezetekként azt szeretnénk segíteni, hogy széles konszenzust élvező, szakmailag megalapozott koncepciók és jogszabályok alapján változzon a hazai oktatás teljes rendszere. A negyedszázada kialakult konzultatív rendszer szerkezeti és működési problémáinak kiiktatására törekszünk. Olyan intézményes kereteket látunk szükségesnek, melyek lehetőséget adnak a sok részrendszerre tagolódó oktatási rendszer fejlesztésének és működésének szakmai tudáson és az érintettek részvételén, valamint az elszámoltathatóság elvén alapuló összehangolására. Ezért javasoljuk egy új oktatáspolitikai részvételi testület és egy olyan online részvételi platform működtetését, amely elősegíti a részvételi folyamatok megszervezését és biztosítja az átláthatóságát.

Alapelvek

Az Európa Tanács [jó demokratikus kormányzásra vonatkozó alelvei](#) közül célkitűzésünk szempontjából különösen relevánsnak tartjuk a demokratikus részvételre, az emberi jogokra, az elszámoltathatóságra, a nyilvánosságra és átláthatóságra, valamint a reagálóképességre vonatkozó elveket. A válaszadási kötelezettség elengedhetetlen az érintettek bizalmának megszerzéséhez és aktivitásuk fokozásához. A szinte az egész népeiséget érintő, lassan változó és hosszú gestációs idejű oktatásügy fejlődése szempontjából fontosnak tartjuk, hogy politikai ciklusokon átnyúló, tartós oktatáspolitikai konszenzus alakuljon ki fejlesztésének irányairól és módszereiről. A jelenlegi végletesen centralizált oktatásirányítás átalakításakor a szubszidiaritás elvét tartjuk irányadónak.

A részvételi demokrácia helyzete

Az 1988–1990 után kialakult oktatásügyi konzultatív testületekkel kapcsolatos főbb problémák

Az államszocializmus korához képes előrelépést jelentett 1990 után az alsóbb iskolafokokhoz kapcsolódó konzultatív testületek (Országos Köznevelési Tanács és Közoktatás-politikai Tanács) létrehozása, amelyek révén az oktatásügyi érdekcsoportok delegáltjai személyesen érintkezhettek a döntéshozókkal. Ugyanakkor ezek a testületek jelentős mértékben a tripartit érdekegyeztetés mintájára szerveződtek meg. A testületek működés módja, feszes SZMSZ-e nem adott lehetőséget alapos helyzetelemzések, alternatív javaslatok megvitatására. Szinte csak arra volt mód, hogy a testületbe delegáltak megfogalmazzanak néhány, a döntéselőkészítés előrehaladott stádiumában lévő tervezet javítására vonatkozó javaslatot. A javarészt eltérő érdekcsoportok delegáltjaiból álló testületek között nem

volt együttműködés, és megfelelő szervezeti keretek híján az oktatási rendszer egészére vonatkozó elemzések és javaslatok megfogalmazására sem volt lehetőség. A szervezeti keretek annak sem kedveztek, hogy a folyamatos interakciók alakuljanak ki a testületekben tevékenykedők és az őket delegálók között, ugyanakkor a „figyelő” közönség sem kapott érdemi információkat a grémiumok működéséről.

A jogszabályok társadalmi egyeztetésével kapcsolatos problémák

Az Orbán-korszak első másfél évtizedében a törvényi előírások ellenére évekig szünetelt a jogszabályok társadalmi egyeztetése. Az elmúlt három évben a minisztériumok a kormányzati honlapon nyilvánosságra hozták az általuk késznek tekintett jogszabálytervezeteket, és a beküldők megjelölésével összefoglalták a beérkezett véleményeket. Az oktatást érintő jogszabályokhoz a véleményezésre adott rövid határidők ellenére számos módosítási javaslat érkezett szervezetektől és magánszemélyektől egyaránt. Ezeket azonban szinte kivétel nélkül semmitmondó indoklással elutasították ebben az időszakban. A közvetlen egyeztetésnek a törvényben csak lehetőségként szereplő korábban szokásos gyakorlatát nem elevenítették fel.

A részvétel gyakorlati problémái

Bár az 1988–1990-es rendszerváltás után kialakult egy mind több grémiumban testet öltött konzultatív rendszer, mégsem alakult ki az érintettek és a szakértők részvételének rendszerszerű gyakorlata az őket érintő szakpolitikai stratégiák kialakításában, a döntések előkészítésében és hatásaik monitorozásában. Az érintettek részvételét segítő civil szféra érdekvédelmi tevékenységének anyagi, illetve infrastrukturális feltételei a mai napig hiányoznak. Az oktatási intézmények többségében, a mindennapi gyakorlatukat meghatározó formális és informális szabályok nem az érintettek széleskörű közreműködésével alakultak ki. A nyilvánosságot és az azt befolyásoló sajtót és közösségi médiát is a parlamentáris demokrácia témái dominálják. Miközben egyre inkább politikai és társadalmi igény mutatkozik a részvételi demokrácia intézményrendszerének a kialakítására, jellemző a konkrét ismeretek és tapasztalatok hiánya. Ugyanakkor számos civil és oktatással foglalkozó szervezet és vállalkozás alkalmaz és tanít az érintett közösségek bevonására, aktivizálására szolgáló, ún. deliberatív tárgyalási és kutatási technikákat.

Egy országos oktatáspolitikai részvételi rendszer váza

Országos oktatáspolitikai részvételi testület²

Szükségesnek tartjuk egy autonóm, az oktatási szféra egészét képviselő, önálló költségvetéssel és titkársággal rendelkező testület felállítását. Az egyes képzési szintek elkülönült témáinak gondozása érdekében olyan testületek létrehozására is szükség van, amelyek vagy az országos testület egyes tagjaiból, vagy függetlenül választott személyekből állnak. Javasoljuk, hogy összetételüktől függetlenül, szabályozott módon működjenek együtt az országos testülettel.

Az országos oktatáspolitikai részvételi testületben (továbbiakban Testület) egyszerre képviseltetnék magukat egyfelől a kisgyermeket nevelő intézmények, az alsóbb iskolafokok, a felsőoktatás és a felnőttképzés különböző intézménytípusai, szakmai egyesületei és érdekképviselői, illetve szakszervezetei, másfelől a pedagógusképzéssel és oktatáskutatással foglalkozó szervezetek. A tagok kiválasztása törvényben rögzített módon történik. Ez a testület a jogi keretekkel összhangban álló működési-gazdálkodási szabályzatát maga hozza létre.

Amellett, hogy az oktatási szféra egészét képviselő Testület facilitátorok részvételével megvitatja, véleményezi az ágazat fejlesztésének irányairól szóló koncepciókat, a jogszabálytervezeteket, az érintettek jelzései nyomán kialakított témákat, ajánlásokat tesz és jelentéseket bocsát ki stb., részt vesz a részvételi rendszer felállításában is. Apparátusának segítségével meg is szervezi az állásfoglalásainak, ajánlásainak kialakításához szükséges társadalmi-szakmai részvételi projekteket (panelek, konzultációk, konferenciák, deliberatív közvéleménykutatás, szakértői vélemények, stb.). A részvételi projektek megvalósulásában és a szakmai, társadalmi viták szervezésében a Testület munkáját arra kész civil szervezetek (koalíciók, platformok), mint stratégiai egyeztetési partnerek segíthetik. A stratégiai egyeztetési partnerek szervezhetnek egyeztető fórumot, workshopot, részvételi kutatásokat – és ezekre célzottan vagy pályázati úton a Testület költségvetési keretéből pénzügyi támogatásban is részesülhetnek.

A Testület munkájának eredményeit projektdokumentumokban, illetve éves jelentésekben teszi közé, amelyekben a kisebbségi véleményeket is megjeleníti.

² A kiépítendő intézményes megoldások megnevezésére e szövegben szereplő kifejezések nem véglegesek, további feladat a sokféle lehetséges szempontra tekintettel lévő legjobb megnevezések megtalálása.

A rendszer folyamatos működését biztosító szervezeti egység

A Testület segítségére, a minisztériummal való kapcsolattartás módjára, valamint az online részvételi platform működtetésére többféle szervezeti megoldás is elképzelhető. A rendszer folyamatos működését biztosító szervezeti egység az oktatásügyekben és a deliberatív technikákban képzett és tapasztalatot szerzett munkatársakból áll.

Első lépések

A civil szféra erősítése érdekében kérjük, hogy a kormány teljesítse a [“Civil minimum 2026”](#) című dokumentum 17 pontját. Javasoljuk egy ideiglenes részvételi lista létrehozását, amelyre az oktatáshoz kapcsolódó civil, szakmai és érdekvédelmi szervezetek feliratkozhatnak. Javasoljuk pályázat kiírását az egyes részterületeket, vagy az oktatás egészét képviselő (ernyő)szervezeteknek a kiemelt bevonása érdekében. Amellett, hogy a kormány erre kijelölt szerve a digitális platformokon hirdeti a jelentkezés lehetőségét, javasoljuk azoknak a szervezeteknek a célzott meghívását, akik korábban már részt vettek jogszabályi egyeztetésekben. Ezeknek a szervezeteknek a képviselőivel tárgyaljon az oktatási kormányzatnak az oktatási részvételi rendszer kialakításával megbízott munkatársa arról, hogy milyen legyen az oktatási társadalmi részvétel törvényben rögzített rendszere. Amíg a rendszer feláll, az oktatási miniszter megbízottja az adott ügyben érintett szervezetek képviselőivel általa preferált formában egyeztessen az aktuális oktatási kérdésekben. A megbeszélések tényét és eredményét hozzák nyilvánosságra.

Online részvételi platform

Elengedhetetlennek tartjuk egy olyan digitális részvételi platform létrehozását, amely nemcsak a részvételi projektek számára biztosít interaktív nyilvánosságot, de az érintettek és szervezeteik javaslatainak, jelzéseinek befogadására, feldolgozására, utánkövetésére és szemléltetésére is alkalmas. Lehetővé kell tennie a Testület munkájának áttekintését az egyes projektekhez beérkező véleményektől a szakértői jelentéseken, munkaanyagokon keresztül a testületi jelentésekig. Másrészt, ügykövető rendszerének a titkárság ellenőrzése mellett szűrnie, csoportosítania és követnie kell a kezdeményezések sorsát a beérkezéstől a hatásvizsgálatig. Azokat, akik jogi problémák vagy személyes érdeksérelmek miatt jelentkeznek, a folyamatkövetési és részvételi rendszer az illetékesekhez, az oktatási ombudsmanhoz és a jogvédőkhöz irányítja. A platform működtetésére, valamint a Testület és a platform kétirányú kapcsolatának biztosítására megfelelő szervezeti megoldásra és költségvetésre van szükség.

Első lépések

A platformot minimális formában célszerű indítani: egy egyszerű ügykövető felülettel és egy kiemelt részvételi projekttel. A platform lehetővé tehetné az egymástól lényegesen eltérő álláspontok és a hozzájuk kapcsolódó dokumentumok áttekintését, a testület által megfogalmazott ajánlások, illetve az ezekkel kapcsolatos kötelező minisztériumi válaszok megjelenítését, valamint az országos oktatási részvételi testület éves jelentésének a publikálását. A teljes intézményrendszert a működési tapasztalatok alapján érdemes bővíteni.

A részvételhez és együttműködéshez szükséges technikák

Az érintettek részvétele az életüket befolyásoló körülmények alakításában csak akkor lehet eredményes, ha tájékozottak. A kormányzat rengeteget tehet polgárainak sokoldalú tájékozottsága érdekében a közmédia, az oktatás és a minisztériumi hirdetések, kampányok révén. Hiszünk abban, hogy a laikusok is tájékozottá válhatnak, érdekeik felismerését, javaslataik megfogalmazását pedig szakértők részvétele mellett semleges moderátorok, facilitátorok, és tanácsadók munkája segítheti. Noha egyes önkormányzatok alkalmaznak a problémamegoldást, illetve az alternatívák megfogalmazását segítő, ún. deliberatív módszereket, szélesebb körű terjesztésükre és elfogadottságukra a részvételi demokrácia intézményrendszerének kiépüléséhez is szükség van.

Első lépések

Mivel ezek a technikák a részvételi demokrácia működésének elengedhetetlen módszerei, javasoljuk, hogy oktatásuk váljon a felsőfokú képzés támogatott részévé és tanári továbbképzések anyagává. Ilyen, az egész rendszer fokozatos átalakulását kísérő képzések segíthetik az oktatási intézmények belső működésének átrendeződését, például a szülők és tanárok, pedagógusok és diákok közötti, illetve tantestületi kapcsolatok pozitív irányú megváltozását.

A részvételi rendszer garanciális elemei

Garancia	Konkrét szabály
Válaszadási kötelezettség	A döntéshozónak írásban kell reagálnia a Testület ajánlásaira, és indokolnia kell, ha az ajánlástól eltérő döntést hoz. A Testületnek visszajelzést kell adnia a kezdeményezőknek az adott ügy állásáról.
Határidők	Előre meg kell határozni és be kell tartani az előzetes válaszidőt és a maximális feldolgozási időt. Egy index méri a teljesítést.
Nyilvánosság	A Testület által napirendre tűzött témákhoz előzetesen hozzászólási lehetőséget kell biztosítani az online platformon keresztül. A kapcsolódó kutatási jelentéseket, adatokat ugyanitt rendelkezésre kell bocsátani. A Testület munkájának összefoglalói, jelentései, ajánlásai, a kisebbségi vélemények, a kormányzati válasz, a végrehajtási státusz nyilvánosak (személyes adatok nélkül). A Testületbe delegált képviselők kötelesek a javaslatokról egyeztetni a delegáló szervezettel.
Független működési szabályzat	A Testület tagjainak kiválasztása, rotációja, összeférhetetlensége és kisebbségi álláspontja rögzített.
Adatvédelem	Az online platform személyes adatot a jogszabályok szerint kezel; a nyilvános felületen anonimizált vagy aggregált információ jelenik meg.
Parlamentari kontroll	A Testület képviselője évente nyilvános meghallgatáson számol be a Testület működésének eredményeiről, az elmaradásokról és a következő évi prioritásokról az országgyűlés oktatási bizottsága előtt.
Követés	Az online platform lehetővé teszi, hogy bárki követhesse a kormányzati döntés státuszát (előkészítés alatt, döntésre vár, végrehajtás alatt, lezárt, utóértékelés alatt, a hatásvizsgálatok eredményei).

Melléklet

[Javaslatcsomag a részvételi oktatáspolitikai intézményesítésére](#)

Készült a *Semmit rólunk nélkülünk!* projekt keretében 2026-ban összehívott *Részvételt a kormányzásban!* műhelynap javaslatai, valamint az *Országsszintű munkacsoport* vitái nyomán, a *Cselekvő részvételiség* elnevezésű koncepció módosított változataként. Kormányzati kommunikációra alkalmassá tette, a szöveget gondozta: Lukács András, Csabai Lucia, Monoriné Papp Sarolta, Pilz Olivér és Wöss Kata.